

GERMANII DIN BANAT ÎN PRIMELE DOUĂ DECENII DE REGIM COMUNIST (1945-1965)

EUGEN MIOC

Liceul Teoretic Buziaș
eugenistorie@yahoo.ro

Cuvinte cheie: germani din Banat, colonizare, deportare, emigrare

Mots clés: des Allemands de Banat, colonisation, déportation, émigration

Colonizarea cu populație germană în Banat s-a făcut în secolul XVIII cât timp regiunea a fost provincie austriacă. Austriecii doreau dezvoltarea economică în regiune dar și întărirea religiei catolice. În secolul XX germanii reprezentau 25% din totalul populației Banatului. După 1918 majoritatea au rămas pe teritoriul României. Între 1918-1944 germanii au fost cei mai înstăriți locuitori ai Banatului. Tineretul german a manifestat însă simpatii naziste.

La începutul anului 1945 germanii din România au trăit o adevărată tragedie. Cu toții au fost considerați colaboraționiști ai naziștilor. Tinerii germani au fost deportați în Uniunea Sovietică la muncă obligatorie de reconstrucție. Restul populației a fost deposedată de case și de pământuri. În anul 1951 unii germani din Banat au fost deportați în Bărăgan. Abia în 1954 au fost înapoiate casele germanilor și mulți dintre aceștia au revenit în viața economică și politică a României socialiste. La începutul anului 1957 mulți germani din Banat au făcut cereri de emigrare în Occident pentru o viață mai bună. Emigrarea a continuat până în 1990. Banatul a pierdut, prin plecarea germanilor, un element de civilizație și de cultură.

Comunități germane de mici dimensiuni au existat în Banat și în Timișoara încă din perioada Ungariei medievale. Urmează 165 de ani de stăpânire otomană (1552-1716) când comunitățile germane, ca și cele maghiare de altfel, dispar. În anul 1716, în timpul războiului austro-turc (1716-1718), Banatul și Timișoara sunt cucerite de la turci de generalul austriac Eugeniu de Savoia. Provincia intră pentru 200 de ani (1716-1918) sub stăpânire austriacă și mai apoi maghiară.

Colonizarea cu populație germană s-a făcut pe parcursul secolului XVIII cât timp Banatul a fost domeniu al Coroanei Habsburgice. Ea s-a făcut îndeosebi din considerente economice, într-o regiune mlăștinoasă și slab populată în urma deselor conflicte austro-turce dar, și din motive confesionale, austriecii urmărind să întărească în zonă religia catolică.

Au fost trei mari valuri de colonizare: între anii 1722-1736, în timpul împăratului Carol al VI-lea, când s-au înființat 53 de comune cu 30.000-35.000 coloniști; după 1748, în timpul domniei împărătesei Maria Terezia (1740-1780), când s-au înființat alte 30 de noi comune cu aproximativ 40.000 coloniști și în timpul lui Iosif al II-lea (1780-1790), când sunt aduși alți 20.000 de coloniști, înființându-se 14 noi comune și consolidându-se alte 13¹. Între 1744-1768 au fost colonizați în regiune și

¹ Holczinger, Pribac 2011, p. 39-40.

infractori cărora li s-a stabilit domiciliu forțat: 3.370 de persoane². Populația germană colonizată în Banat provenea, în marea ei majoritate, din parte sudică a Imperiului Romano-German: Franconia, Bavaria, Suabia, Baden-Württemberg etc. Cât privește originea socială a coloniștilor, marea majoritate erau agricultori³. Lor li s-a acordat de către statul austriac o serie de facilități: teren de casă, pământ agricol, scutiri de taxe și impozite un număr de ani etc⁴. Alături de germani, care au constituit marea majoritate a coloniștilor, au fost aduși în Banat, în timpul stăpânirii austriece: francezi, italieni, boemi, sloveni, elvețieni etc. Cu toții vor fi cunoscuți în cele din urmă sub denumirea generică de „șvabi” (de la germanul „schwaben”). S-a mai utilizat și termenul de „șvabi bănățeni”⁵. Ei și-au păstrat identitatea națională de-a lungul timpului deoarece căsătoriile se făceau numai în cadrul etniei, ținându-se cont atât de religie cât și de avere⁶.

Pentru anul 1774 Johann Jakob Ehrler ne transmite următoarele cifre cu privire la populația Banatului: la un total de 375.740 locuitori, 58,55% erau români, 26,61% sârbi și aromâni (greci), 14,11% germani, 0,64% maghiari și bulgari și 0,09% evrei⁷. Cifre apropiate ne transmite și Francesco Grisellini pentru o perioadă puțin anterioară anului 1774: români 57,14%, sârbi 24,78%, coloniști germani, francezi, italieni 13,56%, bulgari 2,74%, țigani 1,66% și evrei 0,12%⁸. Surprinde lipsa aproape totală a populației de etnie maghiară. Aceasta va fi colonizată în zonă după 1778, când Banatul a fost încorporat Ungariei, dar cu deosebire după 1867, când s-a perfectat dualismul austro-ungar.

Pentru anul 1910, când s-a desfășurat ultimul recensământ din perioada Imperiului Austro-Ungar, avem pentru Banatul istoric o populație totală de 1.368.741 locuitori. Dintre aceștia, 41,7% erau români, 22,5% germani, 17,4% sârbi, 13,3% maghiari iar restul alte naționalități în proporții mult mai mici⁹. În urma acordurilor de pace de la Paris din anul 1919 Banatul va fi împărțit: două treimi a revenit României, o treime Regatului sârbo-croato-sloven (din 1929 Iugoslavia) și o foarte mică zonă, la confluența Mureșului cu Tisa, la sud-est de orașul Szeged, a rămas Ungariei.

Majoritatea șvabilor bănățeni au fost încorporați Statului român. O statistică întocmită de Inspectoratul Administrativ la 1 aprilie 1944 pentru Regiunea Banat (cuprinzând județele Timiș-Torontal, Severin, Caraș și Arad) indică o populație totală de 1.400.078 locuitori din care: români – 825.157, germani – 282.585, maghiari – 157.863, evrei – 24.250, sârbi – 10.937 iar restul alte naționalități în număr mai mic¹⁰.

Reforma agrară din anul 1921 nu i-a afectat pe germanii din Banatul românesc deoarece majoritatea dintre aceștia făceau parte din categoria țăranilor mijlocași. Au fost expropriați doar marii moșieri maghiari.

Între anii 1934-1937 în rândurile șvabilor bănățeni s-au desfășurat acțiuni de propagandă nazistă având ca obiectiv atragerea tineretului și îndeosebi a elevilor din ciclul gimnazial¹¹. Începând cu anul 1938 regimul de dictatură regală al lui Carol al II-lea a

² Holczinger, Pribac 2011, p. 41-42.

³ Holczinger, Pribac 2011, p. 12.

⁴ Holczinger, Pribac 2011, p. 44.

⁵ Holczinger, Pribac 2011, p. 38-39.

⁶ Holczinger, Pribac 2011, p. 13.

⁷ Ehrler 2000, p. 24.

⁸ Ehrler 2000, p. 24.

⁹ Munteanu 2006, p. 389.

¹⁰ DJTAN, PCRTmTor, dosar nr. 5/1944, f. 91.

¹¹ Holczinger, Pribac 2011, p. 133.

impus restricții, jandarmii monitorizând toate activitățile cultural-educative iar cele paramilitare fiind interzise. În urma acestor măsuri mulți tineri șvabi au emigrat în Germania, atrași de ideologia național-socialistă care promova sentimentul solidarității de neam și supremația rasială.

Situația s-a modificat radical în timpul guvernării antonesciene, când România a devenit oficial aliata Germaniei naziste. Germanii s-au constituit în Grup Etnic și s-au bucurat de numeroase facilități¹².

Imediat după 23 august 1944 jandarmii au confiscat toate arhivele aparținând Grupului Etnic German. Cu ajutorul acestora s-au întocmit liste cu persoanele care trebuiau internate în lagăre¹³. La începutul lunii februarie 1945 erau internați în lagărele de la Târgu-Jiu, Slobozia și Budinți 149 germani, majoritatea foști conducători locali ai G.E.G¹⁴. În momentul în care a fost dizolvat, Grupul Etnic German avea 32.087 membri numai în județul Timiș-Torontal¹⁵. Conducătorii care au scăpat de arestare au primit ordinul de a trece în ilegalitate și de a activa conspirativ. O parte s-au retras cu Armata germană și au revenit apoi dotați cu mijloacele tehnice necesare activității conspirative. Au avut și sprijinul unei părți a populației bănățene. În octombrie 1944 s-au descoperit depozite de muniții în Timișoara, Giarmata și Bencec și au fost arestați mai mulți conducători germani care organizaseră detașamente de partizani. În urma evenimentelor din ianuarie 1945, când s-a produs deportarea sașilor și șvabilor la muncă în U.R.S.S., organizația clandestină a fost dezorganizată. Operațiunile forțelor de ordine au continuat însă în satele din județul Timiș-Torontal până în martie 1945, săptămânal arestându-se ofițeri și soldați germani¹⁶.

Începând cu iarna anului 1945, șvabii au trăit o adevărată tragedie. Cu rare excepții, toți bărbații între 18 și 45 de ani și toate femeile între 16 și 35 de ani au fost deportați la muncă obligatorie în U.R.S.S. Din județul Timiș-Torontal au fost deportați 6.545 bărbați¹⁷ și 7.330 femei¹⁸. Pe întreaga regiune Banat au fost deportate peste 30.000 persoane, dintre care cca. 7.000-8.000 au murit în U.R.S.S. datorită bolilor, foametei, muncii excesive, frigului și epuizării. În total din Transilvania și Banat au fost dislocați la muncă de reconstrucție în Rusia 70.148 cetățeni conform unui referat al Ministerului Afacerilor Interne¹⁹. Unii germani bogați au reușit să mituiască autoritățile cu mari sume de bani, să dispară la timp din localitățile de baștină și să scape astfel de deportare. Alții și-au procurat acte false de la evreii veniți din localitatea Bor și, cu ajutorul acestora, s-au adăpostit în Oradea, Satu Mare sau la Szeged în Ungaria, unde nu erau cunoscuți²⁰. Cei mai mulți însă au trăit o dramă. Au fost nevoiți să-și părăsească părinții și copiii și să plece la muncă în U.R.S.S. Au existat cazuri de tinere femei care, disperate să scape de deportare, și-au găsit „miri de ocazie”. Pentru perfectarea căsătoriilor au plătit mari sume de bani. *Luptătorul bănățean* comenta cu malițiozitate referitor la astfel de cazuri: „Și, deoarece, acei care s-au căsătorit cu nemțoaice după data de 13 ianuarie au făcut-o de bună voie, ei vor trebui să suporte până la sfârșit riscurile unor astfel de căsătorii, însoțindu-și «miresele» pe drumul unei datorii ce

¹² Mioc 2007, p. 129-130.

¹³ DJTAN, LJTMtor, dosar nr. 121/1945, f. 4.

¹⁴ DJTAN, LJTMtor, dosar nr. 121/1945, f. 25.

¹⁵ DJTAN, LJTMtor, dosar nr. 162/1946, f. 112-113.

¹⁶ DJTAN, PCRTMtor, dosar nr. 19/1945, f. 153-154.

¹⁷ DJTAN, LJTMtor, dosar nr. 131/1945, f. 1.

¹⁸ DJTAN, LJTMtor, dosar nr. 130/1945, f. 1.

¹⁹ Fischer 1995, p. 416-417, 434.

²⁰ DJTAN, PCRTMtor, dosar nr. 19/1945, f. 36.

trebuie plătită: munca de refacere a U.R.S.S.-ului”²¹. Au existat și gesturi disperate. Unii, neputând să îndure năpasta care i-a lovit, și-au pus capăt zilelor. Spre exemplu, în comuna Lovrin s-a sinucis o bătrână de 91 ani, Elisabeta Hilger. Ea s-a spânzurat într-un grajd părăsit din curtea unui vecin. Era disperată deoarece rămăsese singură acasă, restul familiei fiind deportată la muncă obligatorie²².

A urmat reforma agrară și deposedarea șvabilor de case, pământuri, inventar agricol etc. Cei care nu au fost evacuați au devenit chiriași în propriile case și au fost obligați să adăpostească coloniști veniți din Dobrogea, Muntenia, Moldova și Ardeal. Coloniștii, de multe ori îi terorizau pe șvabi și îi deposedau de lucruri. Economia județului a avut de suferit. Fiind demoralizați și nemaiavând inventar agricol, germanii nu mai lucrau pământurile, iar coloniștii care au fost împroprietăriți refuzau să o facă. În toamna lui 1945 coloniștii însămânțaseră doar 10% din terenurile primite²³. În comuna Tomnatic s-au produs „ciocniri sângeroase” între germani și coloniști. Primii se revendicau francezi (din Alsacia – n.n.) și cereau să fie exceptați de la reforma agrară²⁴.

Rapoartele Comitetului județean P.C.R. relevau faptul că numai în județul Timiș-Torontal erau 50.000 familii de germani care nu mai dețin nici un fel de proprietate. Din această cauză „merg cu pași repezi spre proletarizare și decadentă”. Unii chiar au început să comită furturi și acte anarhice. Alții au suferit depresii și „o țin numai în chefuri”. Se propunea dispersarea lor în alte regiuni ale țării căci dacă rămâneau în masă compactă în Banat, lipsiți de mijloace de trai, erau un permanent pericol de instigare la revoltă.²⁵

Au fost însă și cazuri când, datorită lipsei brațelor de muncă, șvabii au primit în arendă propriul lor pământ. Foarte puțini au scăpat, prin hazard, de expropriere. Nu au fost expropriați doar cei care au activat în Grupul Etnic German și au făcut propagandă nazistă ci și cei care au fost înscrși cu forța în respectiva grupare sau au făcut-o din oportunism. Au existat și cazuri disperate: invalizi, orfani, văduve de război, bătrâni incapabili de muncă și fără urmași care și-au pierdut casele și pământurile²⁶. Mulți șvabi s-au înscris în Partidul Social Democrat în urma promisiunilor că vor fi sprijiniți să scape de expropriere. Fără rezultat însă. Memorii cutremurătoare au fost depuse la sediile P.S.D. de cei care și-au pierdut agoniseala de o viață²⁷. În februarie 1948, după unificarea P.S.D. cu P.C.R. a rezultat un nou partid: Partidul Muncitoresc Român. În urma acțiunii de verificare a membrilor P.M.R., începută în decembrie 1948 și continuată pe parcursul anului 1949, șvabii proveniți din P.S.D. au fost excluși în masă sub pretextul că au fost membri ai Grupului Etnic German. Dintr-un total de 9.446 membri de partid excluși din P.M.R. în județul Timiș-Torontal până în decembrie 1949, 3.093 erau de origine germană²⁸.

După capitularea Germaniei naziste numeroși tineri germani care luptaseră în trupele S.S. sau în Armata germană s-au înapoiat în localitățile de baștină din Banatul românesc. Numai pe raza Legiunii de jandarmi Timiș-Torontal au fost luați în evidență până la începutul anului 1948, 1.236 șvabi care luptaseră în trupele S.S. și 92 care

²¹ *Luptătorul Bănățean*, nr. 113/1945.

²² *Românul*, nr. 83/1945.

²³ DJTAN, LJTMTor, dosar nr. 126/1945, f. 4-6.

²⁴ DJTAN, LJTMTor, dosar nr. 157/1946, f. 91.

²⁵ DJTAN, PCRTmTor, dosar nr. 32/1945, f. 76.

²⁶ DJTAN, PCRTmTor, dosar nr. 35/1945, f. 147.

²⁷ DJTAN, PSDTmTor, dosar nr. 21/1945, f. 192.

²⁸ DJTAN, PRMTmTor, dosar nr. 27/1949, f. 3.

luptaseră în Wehrmacht²⁹. Cei înapoiți au scăpat de deportarea în U.R.S.S. dar, și-au găsit întregul avut expropriat și, în unele cazuri, au fost internați în lagăre și obligați să presteze muncă în folosul comunității.

Județul de origine	Plecați în anul 1944	Reveniți până pe 31 martie 1947
Arad	1.994	693
Caraș	148	69
Severin	3	3
Timiș-Torontal	15.644	11.566
Total	17.781	12.331

Fig. 1. Tabel statistic cu șvabii reveniți în regiunea Banat până la sfârșitul lunii martie 1947³⁰

O sinteză informativă a Poliției de Siguranță din primăvara anului 1946 arăta că șvabii se abțineau de la orice fel de manifestare față de schimbările politice din România. Se observa însă solidaritate națională. Germanii reîntorși de la muncă din U.R.S.S. lansau diferite „zvonuri tendențioase” referitoare la regimul comunist³¹.

Nu a trecut mult timp și lipsa aportului economic al șvabilor s-a simțit tot mai pregnant. În anul 1947, pe fondul crizei economice profunde, chiar și noile autorități au fost nevoite să recunoască greșeala de a-i scoate pe șvabi din circuitul economic. Rapoartele Comitetului județean P.C.R. arătau că s-a comis o nedreptate prin faptul că un număr mare de șvabi „productivi, silitori și experți în ceea ce privește cultivarea pământului, creșterea vitelor etc.” au fost eliminați și în locul lor au fost aduși coloniști. Cea mai mare parte a celor din urmă erau „leneși și necunoscători în ale pământului. Mulți au trăit și trăiesc din furt. În loc să cultive pământurile au fiert țuică din sămânța primită”. De asemenea, proprietarii de întreprinderi au făcut demersuri pe lângă autorități pentru ca „șvabii care n-au jucat nici un rol politic în vremurile trecute și sunt nevinovați să fie lăsați să lucreze pentru ca economia Banatului să se poată ridica la nivelul ei din trecut. Coloniștii însă, care nu sunt merițiți, să fie trimiși înapoi de unde au venit”³².

Pe parcursul anului 1946 în rândul minorității germane din România a persistat teama vor fi deportați în masă așa cum s-a întâmplat cu conaționalii lor din Polonia sau Cehoslovacia. Au fost însă excluși doar de la procesul electoral, fiind trecuți în categoria „nedemnilor”. De situația lor au încercat să profite maghiarii care făceau o intensă propagandă îndemnându-i pe germani să-și schimbe naționalitatea și să se înscrie în Uniunea Populară Maghiară. În cazul în care vor deveni maghiari li s-a promis că nu vor mai fi persecutați și se vor bucura de anumite avantaje³³. Maghiarii urmăreau în acest fel să-și sporească în mod artificial numărul ajungând la procentul de 30% din totalul populației din Banat și Transilvania pentru a putea cere folosirea limbii maghiare în administrație și justiție³⁴.

Mulți șvabi trimiși la muncă obligatorie în U.R.S.S. au revenit în România abia spre sfârșitul anului 1949. Unii dintre aceștia, după primul șoc al deportării, s-au adaptat noii situații. Reîntorși în Banat au povestit conaționalilor lucruri bune despre societatea

²⁹ DJTAN, LJTMtor, dosar nr. 211/1947-1948, f. 108-128, 132-133.

³⁰ DJTAN, LJTM, dosar nr. 93/1947, f. 41.

³¹ DJTAN, PCRTMtor, dosar nr. 36/1946, f. 44.

³² DJTAN, PCRTMtor, dosar nr. 22/1947, f. 44.

³³ DJTAN, PCRTMtor, dosar nr. 36/1946, f. 65.

³⁴ DJTAN, PCRTMtor, dosar nr. 36/1946, f. 73.

rusă. Și-au cerut însă casele înapoi spunând că au făcut muncă de reabilitare. Unii, văzând situația economică foarte grea din România, și-au exprimat chiar regretul pentru că au fost repatriați³⁵. Alții, imediat după întoarcere au început să facă propagandă antisovietică spunând că în U.R.S.S. se trăiește foarte prost, iar germanii au fost repatriați datorită intervenției Statelor Unite³⁶.

În cele din urmă conducerea P.M.R. și-a dat seama că nu a procedat bine transformând în paria o importantă minoritate națională. Prin urmare, cu ajutorul Comitetului Antifascist German, organizație creată în anul 1949, a încercat să reîncadreze populația germană în viața economică, socială și politică a României. Scopul C.A.G. era acela de „a organiza populația germană din România pe tărâm politic, economic și cultural și de a o încadra în viața nouă din Republica Populară Română”.

Ședința de instalare a conducerii Comitetului Antifascist German regional Timișoara a avut loc la 4 noiembrie 1950 în prezența lui Ioan Gluvacov, secretar al Comitetului regional P.M.R. Timișoara și a lui Filip Geltz, secretar al Comitetului Antifascist German central din București. Sarcinile trasate C.A.G. Timișoara constau în: muncă de lămurire și educare în rândul populației germane, îndrumarea acestei populații pentru a se încadra în producție, în întreprinderile industriale și în G.A.C-uri, ridicarea nivelului politic și cultural al șvabilor etc³⁷.

Biroul Comitetului Antifascist German Timișoara era compus din: Szekler Ioan, secretar, Röck Adalbert, Mayer Iuliu, Schneider Carol, membri în secretariatul Biroului și Matis Petru și Rech Petru, membri în Birou. Un loc este lăsat disponibil pentru un absolvent al Școlii de cadre de la București care urma să sosească în Timișoara. Membri în Comitet erau: Klapka Arpad, Klein Fridolin, Benz Mihai, Kierer Nicolae, Kazinczy Francisca, Teister Hugo și Tennenberger Ștefan³⁸.

La începutul anilor '50 activitatea C.A.G. începea să dea roade. De voie, dar mai ales de nevoie, germanii bănățeni s-au încadrat în noua ordine economico-socială din R.P.R. Harnici și cinstiți, erau de obicei apreciați la locurile de muncă. Un raport al C.A.G., datat iunie 1950, arată că numeroși germani sunt fruntași în producție într-o serie de întreprinderi timișorene: Electromotor, C.F.R.-Ateliere, I.L.S.A., „Ocsko Teresia” etc. Și în G.A.S.-uri germanii s-au încadrat într-un număr semnificativ și muncesc conștiincios. Sunt menționate cele din Jamul Mare, Sănandrei, Sânicolaul Mare, Biled, etc³⁹. Datorită activității C.A.G. în 44 de comune din județul Timiș-Torontal s-au înființat echipe culturale, germane sau mixte. În 60 de comune s-au înființat cercuri de lectură; în 38 de localități s-au înființat coruri; în 33 de localități, echipe de dans, în 27 de localități, echipe de teatru etc⁴⁰.

Pentru „ridicarea nivelului politic și ideologic” al populației germane Comitetul Antifascist German a organizat o serie de conferințe în cadrul cărora erau răspândite „idei progresiste”. Prin ziarul *Neuer Weg* se făcea o intensă activitate propagandistică. Pentru „spargerea unității naționale germane” se organizau „demascări publice de foști chiaburi și hitleriști”. Astfel de „demascări” au avut loc și în comunele: Orțișoara, Biled, Bacova, Măureni⁴¹ etc.

³⁵ DJTAN, PCRTmTm, dosar nr. 64/1949, f. 90.

³⁶ DJTAN, PCRTmTm, dosar nr. 64/1949, f. 131.

³⁷ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950, f. 232.

³⁸ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950, f. 232-233.

³⁹ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950, f. 170.

⁴⁰ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950, f. 96.

⁴¹ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950; dosar nr. 2/1950, f. 97, 170.

La începutul anilor '50, în regiunea Timișoara, trăiau 120.000 de cetățeni de naționalitate germană. Aproape toți au fost expropriați. 2.500 erau angajați la Gostaturi și S.M.T.-uri. Aproximativ 15.000 tineri germani s-au încadrat în industrie, la C.F.R. sau în construcții. 15.000 germani lucrau pământul luat în dijmă sau în arendă de la coloniști, de la rezerva de stat sau de la cea comunală. În raionul Timișoara populația șvabă era semiproletară. Ea făcea naveta din localitățile de baștină la Timișoara, unde lucra în industria ușoară. În raionul Lugoj existau 4 comune unde populația germană nu a fost expropriată⁴².

O problemă spinoasă pentru Comitetul Antifascist German o reprezenta aria de selecție a cadrelor. Cea mai mare parte a membrilor de partid de origine etnică germană erau trecuți de 40 de ani. Cei între 25 și 40 de ani erau aproape toți cu „probleme”: au activat în Armata germană, în organizațiile paramilitare naziste sau în Grupul Etnic German, aveau rude în R.F.G. sau în S.U.A., aveau rude care au fost încadrate în S.S. etc⁴³.

Începând cu anul 1950 populația germană a primit drept de vot. Drept consecință, în regiunea Timișoara au fost aleși în Sfaturile populare peste 400 de șvabi. Se aștepta de către Comitetul regional P.M.R. ca ei să aplice „sarcinile dictaturii proletariatului cot la cot cu celelalte naționalități”⁴⁴.

Populația germană din Banat a fost din nou bulversată în urma dislocărilor care au avut loc în noaptea de 17/18 iunie 1951. De data aceasta regiunea era „contaminată” de „erezia titoistă”. Principalii vizați de dislocări au fost sârbii bănățeni. Alături de aceștia au fost deportați în Bărăgan și persoanele considerate „nesigure” în cazul unui război între U.R.S.S. și Iugoslavia: românii „reacționari”, o parte a coloniștilor, o parte a populației germane etc. Unii șvabi au fost ridicați și deportați. Cei mai mulți au rămas pe loc. Mulți au așteptat cu bagajele gata făcute, fiind convinși că și ei vor fi deportați⁴⁵.

Activitatea Comitetului Antifascist German a încetat brusc în martie 1953. Ultima ședință a C.A.G. din regiunea Timișoara a avut loc la data de 8 martie 1953 când, în urma indicațiilor primite de la conducerea centrală din București, s-a decis autodizolvarea. Ultimul raport prezentat cu această ocazie sublinia faptul că, Comitetul Antifascist German și-a îndeplinit misiunea. A avut ca sarcină, după 23 august 1944, reeducarea populației germane „otrăvită de național-socialism și activitatea social-democraților de dreapta”. De asemenea, „a reușit să spargă unitatea națională germană”⁴⁶.

Această „reeducare” a avut însă consecințe dramatice asupra șvabilor bănățeni. Întreaga comunitate și-a pierdut proprietățile, a fost marginalizată și persecutată. Instinctul de conservare și tăria de caracter i-a ajutat însă pe cei mai mulți să supraviețuiască.

După moartea lui Stalin au venit vremuri mai bune și pentru populația germană din România. Măsurile reparatorii adoptate de noua conducere a U.R.S.S. au trebuit urmate și de liderii P.M.R. Prin urmare, Decretul 81/1954 restituia casele germanilor expropriați. În regiunea bănățeană urmau să fie restituite 17.801 case expropriate din 83 comune. Rapoartele de partid semnalau faptul că starea de spirit a populației germane era bună în urma adoptării acestei măsuri dar, nu toți erau interesați să-și primească casele înapoi deoarece locuiau în ele fără a plăti chirie sau alte taxe către stat. O parte a

⁴² DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950, f. 288.

⁴³ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 2/1950, f. 298.

⁴⁴ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 3/1950, f. 72.

⁴⁵ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 41/1951, f. 28.

⁴⁶ DJTAN, CAGTm, dosar nr. 15/1953, f. 108.

șvabilor pretindeau ca odată ce vor redeveni proprietari, coloniștii să fie evacuați deoarece în decurs de 8-9 ani le-au cauzat numai stricăciuni⁴⁷.

Ședința Comitetului regional P.M.R. Timișoara din 29 mai 1956 a analizat felul în care s-au aplicat în regiune Decretul 81 și Dispoziția 29 cu privire la repararea nedreptăților făcute unor minorități naționale. S-a recunoscut că în această problemă s-au comis unele „greșeli” în special la adresa germanilor. „Puțin i-am ajutat pe germani să lucreze activ la construirea socialismului deși știm că au un spirit gospodăresc bun și sunt oameni foarte harnici, a declarat unul dintre activiștii prezenți. Prin politica nejustă și prin greșelile noastre, am făcut să ajungem în această situație. Nu ne-am preocupat... acum câțiva ani, când s-a desființat Comitetul Antifascist German ca activiștii acestuia să fie cooptați în activul P.M.R.”⁴⁸. Un alt activist a dat următorul exemplu: G.A.C. Periam înființată în anul 1951 cu 1.020 ha teren, an de an rămânea datoare la stat deoarece majoritatea colectivizilor erau coloniști care refuzau să muncească. În 1955 însă, au intrat în respectiva gospodărie un număr mare de germani care într-un singur an au plătit toate datoriile din anii anteriori. La fel s-a întâmplat la G.A.C.-urile din Sânpetru Mic, Șandra etc.⁴⁹.

Până în anul 1956 din totalul de 35.498 case expropriate de la germani se restituiseră doar 9.326 (26%). Mai rămâneau de restituit 26.172 (74%). Din motive „tehnice” înapoierea acestora întârzia. 1.500 (4,2%) deveniseră sedii de instituții, întreprinderi, G.A.C.-uri etc.; 400 (1,1%) fuseseră demolate; 8.000 (22,5%) erau ocupate de coloniști și alți locatari, iar 16.272 (45,9%) erau locuite de foștii proprietari germani dar, în postura de chiriași ai statului⁵⁰. S-a ajuns la concluzia că 5.318 case erau ale unor oameni aflați în străinătate sau în locuri necunoscute; 1.398 case rămân ale statului deoarece proprietarii lor au decedat și nu au succesori. Existau de asemenea 8.439 case care nu intrau în decretul de restituire deoarece foștii lor proprietari deținuseră mai multe locuințe⁵¹. Un alt document de partid vorbea despre un număr de 36.533 case expropriate de la germani în anul 1945 pe întreaga regiune Timișoara⁵².

În anii următori, avându-se în vedere faptul că membrii de partid de origine etnică germană nu erau în proporție suficientă raportat la numărul șvabilor din Banat, s-au intensificat demersurile pentru atragerea acestora în P.M.R. Conform recensământului din 1956, în regiunea Timișoara locuiau 173.733 germani care reprezentau 14,42% din populația regiunii. Raportat la numărul tuturor germanilor din România, șvabii dețineau o pondere de 45,2%. Ei erau grupați cu deosebire în zona de șes a regiunii, în 8 raioane și două orașe: Timișoara și Reșița. Cei mai mulți erau muncitori (58%). Majoritatea lucrau în S.M.T.-uri, G.A.S.-uri sau prestau diferite munci necalificate. 23% erau țărani muncitori, marea majoritate colectivizți, 11% funcționari, ingineri, tehnicieni și alți intelectuali, iar 8% femei casnice și mici meseriași. În anul 1959 se observa deja un „proces de îmbătrânire” a populației germane din Banat datorită faptului că mulți tineri emigraseră încă din perioada războiului. O mare parte dintre aceștia mențineau legături cu rudele rămase în România, prin scrisori, colete etc.⁵³.

⁴⁷ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 18/1954, f. 114-115.

⁴⁸ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 7/1956, f. 77.

⁴⁹ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 7/1956, f. 81.

⁵⁰ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 7/1956, f. 127-128.

⁵¹ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 9/1956, f. 390.

⁵² DJTAN, PCRBn, dosar nr. 16/1956, f. 80.

⁵³ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 8/1959, f. 33-35.

La 31 octombrie 1959 erau înregistrați în regiunea Timișoara 4.037 membri și candidați de partid de naționalitate germană (2.929 membri și 1.108 candidați). Conform indicațiilor C.C. al P.M.R. s-a mărit procentul germanilor primiți în organizațiile de partid. Numai în perioada 1958-1959 intraseră în partid 507 membri și candidați șvabi față de doar 81 în perioada 1956-1958. Pe viitor numărul acestora trebuia sporit căci, conform statisticilor, existau 4.423 germani fără partid „care și-au dovedit prin muncă atașamentul față de regim”. Au fost identificați 2.005 membri de partid de naționalitate germană care în trecut făcuseră parte din „organizații fasciste”.

Datorită activității politice din trecut, influenței clerului catolic și reticenței germanilor mai în vârstă, numărul membrilor de partid șvabi se menținea scăzut pe regiunea Timișoara: 7,72% din total la o populație germană ce reprezenta 14,42% din locuitorii regiunii. Lipsa activiștilor de partid de naționalitate germană făcea ca munca politică din diverse comune să se desfășoare anevoios. În anul 1959, la Școala de partid de 1 an, din 76 elevi, doar 3 erau șvabi, iar la Școala de partid de 6 luni, din 171 elevi, doar 14 erau germani. Situația era mai bună la U.T.M. unde, numai în 1959 fuseseră primiți 3.004 tineri germani. Ziarul Comitetului regional de partid Timișoara în limba germană, *Die Wahrheit*, apărea într-un tiraj de peste 7.000 exemplare, iar *Neuer Weg*, ziar central, în peste 30.000 exemplare. Ultimul era mai apreciat de șvabi deoarece avea mai mult caracter informativ și trata mai puțin „munca de partid”. Din cei 9.097 deputați în sfaturile populare ale regiunii, 1.179 (13%) erau de origine germană. În cadrul întreprinderilor, din totalul de 15.000 frunțași în producție pe regiune, numai în orașele Timișoara, Arad și Reșița, 2.352 erau de naționalitate germană⁵⁴. Conform prevederilor Decretului 81/1954 și a Decretului 268/1956 au fost restituite 32.468 case din totalul de 36.842 expropriate de la șvabi în 1945. Au rămas nerestituite 4.374 case, din care majoritatea deveniseră sedii ale unor unități socialiste⁵⁵.

Încercările P.M.R. de a integra populația germană din Banat în noile structuri sociale, politice și economice se pare că au venit prea târziu căci, începând cu anul 1957, tot mai mulți șvabi au depus cerere de emigrare în Republica Federală Germania sau în Austria. Tendința s-a intensificat în anii următori astfel încât, numai în primele trei luni ale lui 1961 fuseseră depuse 1.110 cereri de emigrare. Își manifestau dorința de a părăsi R.P.R. îndeosebi cei care luptaseră în S.S. și fuseseră concediați de la locurile de muncă, cu toate că aveau calificare și erau harnici; vârstnicii care aveau copii căzuți pe front luptând în Armata Germană, deoarece în R.F.G. primeau pensie de pe urma acestora; invalizii de război care de asemenea primeau pensie; cei care aveau copii emigrați în R.F.G. sau Austria. Majoritatea celor care făceau cerere de plecare, afirmău documentele de partid, erau sub influența „propagandei făcute de rude din R.F.G.” care lăudau progresele economice ale acestei țări și le promiteau pensie de stat sau asigurarea unui loc de muncă, locuințe, posibilitatea de a se repatria dacă nu se adaptau în decurs de un an etc.⁵⁶.

Între 1957-1961 emigraseră în R.F.G. 1.631 cetățeni români de naționalitate germană din Banat (358 numai în lunile ianuarie-februarie 1961). Cei mai mulți erau din raionul Sânicolaul Mare (156 persoane în cursul anului 1960 și 67 în primele două luni din 1961)⁵⁷. În anii următori emigrarea s-a intensificat. Numai între ianuarie-martie

⁵⁴ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 8/1959, f. 36-47.

⁵⁵ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 8/1959, f. 48.

⁵⁶ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 6/1961, f. 270-276.

⁵⁷ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 22/1961, f. 16.

1964, 2.648 șvabi au înaintat cereri de plecare în R.F.G.⁵⁸. Cei care solicitau plecarea definitivă din țară proveneau din toate categoriile sociale: 1.193 muncitori, 51 intelectuali, 78 funcționari, 439 colectiviști, 597 femei casnice, 78 elevi, 58 tehnicieni, 5 studenți și 149 pensionari. De asemenea, erau oameni de toate vârstele: 173 între 14-20 ani, 252 între 20-25 ani, 381 între 25-30 ani, 669 între 30-40 ani, 450 între 40-50 ani și 723 peste 50 ani⁵⁹.

Guvernul R.F.G. încuraja emigrarea germanilor din România deoarece, datorită dezvoltării economice impetuoase a acestei țări, era nevoie de noi brațe de muncă. Vest-germanii erau chiar dispuși să construiască fabrici sau să plătească sume de bani în schimbul conaționalilor. În R.F.G. se înființase chiar și o organizație care se ocupa de germanii bănățeni: „Landsmannschaft der Banater Schwaben”⁶⁰.

Majoritatea șvabilor doreau să emigreze din motive economice. Chiar și documentele de partid recunoșteau acest lucru. În raioanele Arad, Deta, Lipova, Lugoj, Sânicolaul Mare și Timișoara existau 3.432 cetățeni de etnie germană care nu aveau nici o sursă oficială de venit. Marea majoritate a acestora posedaseră pământ dar, fuseseră expropriati în urma reformei agrare din 1945. 1.082 șvabi lucraseră ca zilieri în G.A.S.-uri și nu fuseseră înregistrați ca salariați sau nu aveau vechimea minimă necesară. Idem cei care lucraseră ca mici meseriași sau contractaseră de la stat diferite suprafețe de teren. Toți aceștia nu întruneau prevederile legale pentru a primi pensie sau ajutor social⁶¹. Chiar și cei care fuseseră sau erau încă salariați la stat, obțineau venituri mult mai mici în comparație cu cele pe care le puteau obține în R.F.G.

În concluzie, putem afirma că, germanii din Banat au trăit între anii 1940-1965 o adevărată dramă. Au fost în perioada interbelică cei mai înstăriți locuitori ai regiunii. S-au bucurat de privilegii și autonomie între 1940-1944 apoi a venit dezastrul: au fost expropriati și deportați în masă. Reabilitarea lor a venit destul de târziu, în a doua jumătate a anilor '50. Prea puțini au mai beneficiat de ea căci majoritatea au început să emigreze în Germania Federală. Prin plecarea lor regiunea a pierdut un element de civilizație și cultură.

Abrevieri

DJTAN, CAGTm	– Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Comitetul Antifascist German Timișoara</i> .
DJTAN, IJTm	– Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Inspectoratul de jandarmi Timișoara, 1939-1948</i> .
DJTAN, LJTMtor	– Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Legiunea de jandarmi Timiș-Torontal, 1939-1949</i> .
DJTAN, PCRBn	– Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Comitetul regional P.C.R. Banat, 1950-1968</i> .
DJTAN, PCRTmTm	– Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Comitetul județean P.C.R. Timiș-Timișoara, 1948-1950</i> .
DJTAN, PCRTmTor	– Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Comitetul județean P.C.R. Timiș-Torontal, 1944-1947</i> .

⁵⁸ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 13/1964, f. 113-114.

⁵⁹ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 56/1964, f. 4.

⁶⁰ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 56/1964, f. 7-21.

⁶¹ DJTAN, PCRBn, dosar nr. 11/1965, f. 324-325.

- DJTAN, PRMTmTor – Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond *Comisia județeană de verificare a P.M.R. Timiș-Torontal*.
- DJTAN, PSDTmTor – Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond *Comitetul județean P.S.D. Timiș-Torontal, 1944-1948*.

Bibliografie

- Ehrler 2000 – J. J. Ehrler, *Banatul de la origini până acum (1774)*, Timișoara, 2000.
- Fischer 1995 – I. Fischer, *Date despre deportarea în Rusia a etnicilor germani din Banat*, în AS, 2, 1995, p. 416-417.
- Holczinger, Pribac 2011 – L. A. Holczinger, S. Pribac, *Germanii din Banat. O viziune istorică și socio-antropologică asupra evoluției și existenței unei etnii în Europa de sud-est*, Timișoara, 2011.
- Luptătorul bănățean* – *Luptătorul bănățean*, 113, 27 ianuarie, 1945.
- Mioc 2007 – E. Mioc, *Comunismul în Banat (1944-1965). Dinamica structurilor de putere în Timișoara și zonele adiacente*, vol. I, Timișoara, 2007.
- Munteanu 2006 – I. Munteanu, *Banatul istoric (1867-1918), vol. I Așezările. Populația*, Timișoara, 2006.
- Românul* – *Românul*, 83, 1 februarie, 1945.

Les allemands de Banat dans le deux premières décennies du régime communiste (1945-1965)

Résumé

La colonisation avec la population allemande dans la région de Banat se produit en XVIIIe siècle quand la région a été province autrichienne. Les Autrichiens ont désiré le développement économique dans la région et la consolidation de la religion catholique.

Au XXe siècle la population allemande a représenté 25% de la population de Banat. Après 1918 la majorité est resté dans le territoire de la Roumanie. Entre 1918-1944 les Allemands de Banat ont été les habitants plus riches de la région. Les jeunes Allemands ont manifesté des sympathies nazistes.

Au début de l'année 1945 les Allemands de la Roumanie ont vécu une véritable tragédie. En général ils ont été considérés collaborateurs des nazistes. Les jeunes Allemands ont été déportés dans l'Union Soviétique pour le travail obligatoire de reconstruction. Le reste de la population a été dépossédée de leurs maisons et de la terre (**Fig. 1**). En 1951 quelques Allemands de Banat ont été déportés dans la région de Bărăgan. On leur a peine de retourné les maisons plus tard, 1954, et beaucoup d'Allemands sont revenus dans la vie économique et politique de la Roumanie socialiste.

Au début de l'année 1957 beaucoup d'Allemands de Banat ont sollicité l'émigration à l'Occident pour une vie meilleure. L'émigration a continué jusqu'au 1990. La région de Banat a perdu par le départ des Allemands un élément de culture et de civilisation.

La liste des illustrations

Fig. 1. Tableau statistique avec les Souabes retournés dans la région du Banat jusqu'à la fin de Mars 1947